

Artěl je formou ruské pospolitosti, výrazem snahy po rovnosti výrobních podmínek a výdělku. Isajev v knize Artěli v Rossiji praví: „Artěl jest obec několika rovnoprávných osob na základě smlouvy, její členové zúčastnění při podnicích prací, domáhají se společně hospodářského účelu.“ Jest to tedy organizovaná jednota, jež poskytuje výrobcům, dělníkům atd. stejného podílu na práci, výtěžku a všech jiných hospodářských výsledcích. Zřízení těchto jednot spočívá na právu obyčejovém a jest velmi staré, první zprávy o artělich sahají do XIV. století. Kolem let čtyřicátých stala se ruská artěl předmětem studia a později dosti často při ustanovování společností bylo užito jejích zásad.

Několik českých výtvarníků sdružilo se před léty v témže smyslu a tak povstala pražská Artěl. Práce této společnosti založila nám novodobý umělecký průmysl. Ještě nebyla zcela překonána beztvárná „secese“, když ohrozil výrobu umělecko-průmyslovou útok svérázu. (Tento směr často utkvívá na pestrosti vnějšku, na plošné zdobivosti, pomalování, avšak ducha a národního smyslu valnou většinou nepostihuje.) Záliba ve svérázu měla by jen teoretické odpůrce, kdyby Artěl nebyla ukázala, jak se vyráběti má.

Architekti této skupiny, budující vymezením prostoru tvar ve smyslu souhrnné účelnosti, výtvarně směřující k prvkům zákonného slohu, první doložili svým dílem pravdu — dosud ne všeobecně uznanou — že tvárná část díla jest jeho obsahem a tvoří jeho uměleckou cenu.

Na počátku činnosti měly v Artěli vrch vlivy vídeňské architektury, leč toto období rychle minulo a od těch dob Artěl neopustila směrnice mladého umění, usilující o nový výraz tvárný. Tak vzrostla Artěl v důležitého činitele uměleckého, a když byly založeny Pražské umělecké dílny, zároveň

s nimi stala se představitelkou českého uměleckého průmyslu.

Její modernost jest výsledkem živého styku s ostatní postupující prací a již proto je lidovější a národnější než hesly vyvolaný směr svérázu. Není třeba znamenati výrobku srdcem, tulipánky atd., pojetí a odborná odlišnost je dostatečným znakem národnostním.

Široká veřejnost, lidové vrstvy, ač přístupnější novotám než společnost vychovaná v kruhu nezměnitelných zvyklostí, přijímá výrobky Artěle a nové umění jen pozvolna. Snad toho není vinen nezájem a nepochopení, ale chudoba, jež omezuje všechny potřeby a brání mysliti na jiné věci než na výdělek.